

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ята секція

Справа «Віслогузов проти України»

(Заява № 32362/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

20 травня 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

20/08/2010

Текст рішення може підлягати редакційним правкам.

У справі «Віслогузов проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Райт Маруст (Rait Maruste),
Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva),
Михайло Буроменський (Mykhaylo Buromenskiy), *суддя ad hoc*,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після наради за зачиненими дверима 27 квітня 2010 року,
постановляє таке рішення, винесене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 32362/02), поданою проти України до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином України Сергієм Миколайовичем Віслогузовим (далі — заявник) 31 липня 2002 року.

2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Ю. Зайцевим.

3. 6 березня 2007 року Суд оголосив заяву частково неприйнятною і вирішив надіслати на комунікацію Уряду скарги заявника щодо умов тримання під вартою та відсутності ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з цим (статті 3 і 13 Конвенції), щодо втручання в кореспонденцію заявника та у право на подання індивідуальних заяв до Суду (статті 8 і 34 Конвенції). Суд також вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно (пункт 3 статті 29).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник, 1965 року народження, проживає у м. Фрунзе Херсонської області.

5. 13 лютого 2001 року заявника перевели до Північної виправної колонії № 90 (далі — колонія № 90) для відбування покарання. Заявник тримався в колонії № 90 протягом призначеного строку позбавлення волі, за винятком кількох періодів його стаціонарного лікування в

лікарнях кримінально-виконавчої служби та перебування в Сімферопольському слідчому ізоляторі (далі — Сімферопольський СІЗО), які наведено нижче.

6. 7 грудня 2005 року заявника було звільнено.

А. Медична допомога заявникові під час відбування покарання

7. На момент прибуття до колонії № 90 заявник страждав на туберкульоз, втрату ваги і хронічний гепатит.

8. За результатами медичного обстеження в колонії № 90 лікарі призначили заявникові спеціальну дієту у зв'язку з втратою ним ваги. За твердженням заявника, призначене харчування було незадовільним.

9. У травні й серпні 2001 року і лютому 2002 року заявник пройшов медичний огляд і рентгенівське обстеження, і йому було поставлено діагноз латентної форми туберкульозу.

10. 11 травня 2002 року у відповідь на скарги заявника його перевели до лікарні при виправній колонії № 10, де протягом місяця він проходив лікування у зв'язку з гепатитом.

11. У жовтні 2002 року, а також у лютому і березні 2003 року заявник пройшов рентгенівське обстеження, але, напевно, без будь-якого подальшого лікування.

12. За інформацією Уряду, у зв'язку зі скаргами, які заявник подавав 2 і 19 січня та 17 вересня 2003 року, в медичній частині колонії № 90 йому поставили діагноз неврологічного розладу і забезпечували амбулаторним лікуванням. За твердженням заявника, протягом зазначеного періоду йому кілька разів примусово вводили психотропний препарат, шкідливий для його здоров'я. Заявник не скаржився з цього приводу до національних органів.

13. 2–23 квітня 2003 року заявник перебував на стаціонарному лікуванні в лікарні колонії № 10 у зв'язку із втратою ваги.

14. У жовтні 2003 року і травні 2004 року заявнику було зроблено рентгенографію без призначення у подальшому будь-якого спеціального лікування.

15. У період з вересня до листопада 2004 року заявник проходив курс лікування в лікарні колонії № 7 у зв'язку з туберкульозом.

16. За твердженням заявника, лікування, яким його забезпечували протягом відбування ним покарання, жодним чином не покращило його здоров'я.

В. Побутові умови тримання заявника під вартою після засудження судом

1. Тримання під вартою в колонії № 90

17. За інформацією Уряду, в колонії № 90 заявника тримали в камері площею 60,1 м², у якій перебувало ще 15 засуджених. Камера була обладнана необхідною кількістю ліжок та іншими меблями. Заявник мав достатній доступ до денного світла, свіжого повітря та санвузла. Харчування було належним і відповідало вимогам національного законодавства.

18. За словами заявника, в колонії № 90 його здебільшого тримали в камері площею 150 м², у якій загалом перебувало 200 засуджених. Згодом його перевели в камеру площею 50 м², у якій перебувало ще 15 в'язнів. Він мусив спати на зношених матраці й подушці; водопостачання і харчування були неналежними. Загалом санітарно-гігієнічні умови були незадовільними.

2. Тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО

19. У період з 4 листопада 2003 року до 26 лютого 2004 року заявник тримався у Сімферопольському СІЗО.

20. За інформацією Уряду, в зазначеній установі заявника тримали в камерах різної площі:

- 28,5 м², кількість в'язнів змінювалася від 10 до 14;
- 27,5 м², кількість в'язнів змінювалася від 10 до 13;
- 20,1 м², кількість в'язнів змінювалася від 3 до 5;
- 15 м², кількість в'язнів змінювалася від 2 до 3;
- 26,8 м², кількість в'язнів змінювалася від 8 до 14;
- 26,5 м², кількість в'язнів змінювалася від 10 до 13;
- 30 м², кількість в'язнів змінювалася від 11 до 14.

Усі камери були обладнані достатньою кількістю ліжок. Працювала система вентиляції, яка була у гарному робочому стані.

21. За твердженням заявника, у Сімферопольському СІЗО його тримали в камері площею 30 м², кількість в'язнів у якій становила не менше ніж 40. Через брак ліжок вони були вимушені спати по черзі. Оскільки камера була переповнена, в ній завжди не вистачало свіжого повітря.

С. Кореспонденція заявника

1. Скарги до національних органів

22. За твердженнями заявника, під час відбування покарання він звертався зі скаргами до органів державної влади з різних приводів. Деякі з таких листів він не відправляв через адміністрацію виправної установи, як цього вимагає національне законодавство, а передавав своїй дружині, яка потім надсилала їх поштою до адресатів. Заявник робив так нібито для того, щоб не допустити перехоплення листів працівниками колонії.

23. Як стверджується, 25 лютого 2003 року до нього було застосовано покарання за порушення порядку відправлення кореспонденції у вигляді поміщення в карцер на п'ятнадцять днів.

2. Листування із Судом

24. 31 липня 2002 року дружина заявника відправила до Суду листа, в якому повідомила про свій намір подати офіційну заяву до Суду від імені заявника. Вона зазначила тільки свою домашню адресу.

25. 4 вересня 2002 року канцелярія Суду надала їй копію тексту Конвенції, формуляр заяви, форму довіреності та пояснювальні нотатки.

26. 21 жовтня 2002 року під час побачення дружина заявника передала йому лист, який надійшов із Суду. Невдовзі після цього працівники колонії вилучили лист у заявника, мотивуючи це тим, що його було отримано в незаконний спосіб.

27. За інформацією Уряду, того самого дня, коли було вилучено лист, працівники колонії перевірили всі документи, які містилися в ньому, і запропонували заявникові забрати все вилучене, але він відмовився. На підтвердження цього факту Уряд надав протокол, складений працівниками колонії, в якому було зафіксовано відмову заявника забрати вилучені предмети. Протокол був підписаний заявником, який дописав у ньому, що наведені в протоколі факти було перекручено.

28. За твердженням заявника, працівники колонії ніколи не намагалися повернути лист, незважаючи на те, що він звертався з такими проханнями.

29. Листом від 22 листопада 2002 року дружина заявника поскаржилася до Суду про вилучення листа і попросила допомоги. Суд надіслав новий пакет документів, необхідних для подання заяви.

30. 15 жовтня 2003 року заявник подав заповнений формуляр заяви разом з листом від 7 жовтня 2003 року, яким уповноважував свою дружину діяти від його імені, та підтверджувальними матеріалами.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Виправно-трудоий кодекс від 23 грудня 1970 року (у редакції, чинній на час подій у справі)

31. Згідно зі статтями 28 і 44 цього Кодексу кореспонденція засуджених підлягає перегляду працівниками виправно-трудоих установ. Не дозволяється лише перегляд листів, які адресовані засудженими прокурору або Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

В. Закон України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» від 5 липня 2001 року

32. Стаття 17 Закону передбачає, що хворі на туберкульоз, виявлені в установах виконання покарань, забезпечуються лікуванням у спеціалізованих закладах Державної кримінально-виконавчої служби України.

С. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 5 червня 2000 року (у редакції, чинній на час подій у справі)

33. Згідно з пунктом 31.2 Правил засудженим дозволяється відправляти листи тільки через адміністрацію установи виконання покарань.

34. Пункт 35.7 Правил забороняє засудженим отримувати від відвідувачів будь-які документи, записи, креслення і таке інше.

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

35. Відповідні міжнародні доповіді та інші матеріали стосовно лікування туберкульозу в Україні викладено в рішенні у справі «Мельник проти України» (*Melnik v. Ukraine*), заява № 72286/01, пункти 47–53, рішення від 28 березня 2006 року).

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

36. Заявник скаржився, що: а) під час відбування покарання йому кілька разів примусово вводили психотропний препарат; б) у колонії №

90 камери були переповненими, харчування було недостатнім, а санітарно-гігієнічні умови — незадовільними; с) побутові умови тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО були незадовільними з огляду на переповненість камер і відсутність вентиляції; d) протягом усього часу відбування покарання він був позбавлений належної медичної допомоги.

Заявник посилався на статтю 3 Конвенції, яка передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

А. Примусове лікування психотропними препаратами

Щодо прийнятності

37. Уряд доводив, що стосовно цієї скарги заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту, оскільки повинен був звернутися з нею до прокуратури і судів.

38. Заявник не погодився з Урядом.

39. Суд зазначає, що заявник не оспорював доводів Уряду про те, що у відповідний час йому поставили діагноз неврологічного розладу і забезпечували відповідне лікування і що медичну допомогу йому надавали у зв'язку з його особистими зверненнями з такими скаргами. Суд також вважає, що заявник, як потерпілий від стверджуваного фізичного і медичного зловживання з боку медичних працівників, повинен був передусім звернутися з такою скаргою до національних органів, вимагаючи розслідування та відшкодування шкоди. Ніщо в матеріалах справи не свідчить про те, що він був позбавлений такої можливості. Отже, оскільки заявник не порушив такого питання на національному рівні, ця частина заяви має бути відхилена з огляду на невичерпання національних засобів юридичного захисту відповідно до пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції.

В. Переповненість камер, недостатність харчування, незадовільність санітарно-гігієнічних умов у колонії № 90

Щодо прийнятності

40. Уряд стверджував, що ця частина заяви є непринятною з огляду на невичерпання національних засобів юридичного захисту. Уряд зазначив, що заявник повинен був поскаржитися до прокуратури і суду.

41. Заявник наполягав, що ця скарга є прийнятною.

42. Суд зауважує, що він неодноразово відхиляв подібні заперечення урядів-відповідачів щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту стосовно скарг на умови тримання під вартою, коли встановлював, що такі скарги вказували на існування в національній пенітенціарній системі відповідної держави проблем системного характеру (див., наприклад, ухвалу у справі «Калашников проти Росії» (*Kalashnikov v. Russia*), заява № 47095/99, ухвала від 18 вересня 2001 року; згадане вище рішення у справі «Мельник проти України», пункти 69–71, і рішення у справі «Коктиш проти України» (*Koktysh v. Ukraine*), заява № 43707/07, пункт 86, рішення від 10 грудня 2009 року).

43. У справі, що розглядається, Суд вважає, що питання, порушені заявником щодо цього, також мають системний характер. Тому Суд не може поставити заявникові за провину те, що він не скористався національними засобами юридичного захисту, на які посилався Уряд, і відхиляє це заперечення Уряду.

44. Однак Суд повторює, що скарги на погане поводження, які підпадають під дію статті 3 Конвенції, мають підкріплюватися відповідними доказами. Суд при оцінці доказів керується критерієм доведення «поза розумним сумнівом», але додає, що таке доведення може впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою (див. рішення у справі «Енеа проти Італії» (*Enea v. Italy*) [ВП], заява № 74912/01, пункт 55, *ECHR* 2009-...). Розподіл тягаря доведення безпосередньо залежить від специфіки фактів, характеру заявленої скарги та відповідного права за Конвенцією (див. рішення у справі «Начова та інші проти Болгарії» (*Nachova and Others v. Bulgaria*) [ВП], заяви №№ 43577/98 і 43579/98, пункт 147, *ECHR* 2005-VII).

45. Суд зазначає, що інформація про побутові умови перебуває у віданні національних органів. Відповідно заявники можуть стикнутися з певними труднощами у здобутті доказів на обґрунтування своїх скарг з цього приводу. Однак у таких справах розумно очікувати від заявників подання принаймні детального викладу оскаржуваних фактів та надання — максимально можливою мірою — певних доказів на підтвердження своїх скарг. Розглядаючи подібні ситуації, Суд враховував, наприклад, письмові показання співкамерників, подані заявниками на підтвердження своїх скарг (див. рішення у справах «Худобін проти Росії» (*Khudobin v. Russia*), заява № 59696/00, пункт 87, *ECHR* 2006-... (витяги), «Селезньов проти Росії» (*Seleznev v. Russia*), заява № 15591/03, пункти 14 і 42, рішення від 26 червня 2008 року, та «Полуфакін і Чернишов проти Росії» (*Polufakin and Chernyshev v. Russia*), заява № 30997/02, пункт 152, рішення від 25 вересня 2008 року).

46. Суд також зауважує, що скарги на переповненість камер слід розглядати з урахуванням того, що існують різні види установ тримання під вартою, та встановлених у них внутрішніх режимів. Зокрема, такі скарги, що стосувалися деяких виправних колоній, Суд розглядав у контексті широкої свободи пересування, якою ув'язнені користувалися в денний час і завдяки цьому мали безперешкодний доступ до природного світла і повітря (див. рішення у справі «Валашинас проти Литви» (*Valasinas v. Lithuania*), заява № 44558/98, пункти 103 і 107, *ECHR* 2001-VIII; ухвали у справах «Нурмагомедов проти Росії» (*Nurmagomedov v. Russia*), заява № 30138/02, від 16 вересня 2004 року, і «Соловійов проти Росії» (*Solovyev v. Russia*), заява № 76114/01, від 27 вересня 2007 року; а також рішення у справі «Питальов проти Росії» (*Pitalev v. Russia*), заява № 34393/03, пункти 38 і 39, рішення від 30 липня 2009 року). Отже, при розгляді скарги про переповненість у виправній колонії важливо врахувати наявність не лише особистого простору в спальній частині приміщення, а й простору, який може надаватися ув'язненим протягом дня в місцях загального користування в колонії.

47. У справі, що розглядається, Суд зазначає, що сторони подали суперечливу і недостатню інформацію про те, скільки простору фактично припадає на одного засудженого в колонії № 90. Зокрема, Уряд не уточнив, яку саме площу включають наведені ним дані: спальної частини приміщення і місця загального користування чи лише площу спальної частини. Заявник, надавши свій власний підрахунок, також не вніс чіткості в це питання. За таких обставин Суд не в змозі сформулювати якісь висновки з цього приводу.

48. Щодо решти питань стосовно стверджуваного неналежного харчування та санітарно-гігієнічних умов,— заявник не надав жодних доказів на підтвердження своїх слів. Крім того, він навіть не надав докладного викладу цих питань.

49. З огляду на зазначене вище, Суд вважає, що цю частину заяви заявник належним чином не обґрунтував і не конкретизував (див. ухвали у справах «Голубев проти Росії» (*Golubev v. Russia*), заява № 26260/02, від 9 листопада 2006 року, і «Шкурєнко проти Росії» (*Shkurenko v. Russia*), заява № 15010/07, від 10 вересня 2009 року).

Тому відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції вона має бути відхилена як явно необґрунтована.

С. Переповненість і відсутність вентиляції в Сімферопольському СІЗО

1. Щодо прийнятності

50. Уряд наполягав, що заявник повинен був звернутися з такою скаргою до прокуратури і суду.

51. Заявник стверджував, що ця скарга є прийнятною.

52. Суд, спираючись на свої висновки, яких він дійшов вище (див. пункти 42 і 43), визнає, що ця скарга вказує на існування проблеми системного характеру. Відповідно це звільняло заявника від обов'язку вичерпання національних засобів юридичного захисту, на які посилається Уряд. Отже, відповідне заперечення Уряду має бути відхилене.

53. Суд також вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною на якихось інших підставах. Отже, вона оголошується прийнятною.

2. Щодо суті

54. Уряд стверджував, що умови тримання заявника під вартою в Сімферопольському СІЗО були належними.

55. Заявник наполягав, що умови тримання його в Сімферопольському СІЗО були неналежними з огляду на надзвичайну переповненість і недостатню вентиляцію.

56. Суд зауважує, що відповідно до його практики погане поводження підпадає під дію статті 3 Конвенції, якщо досягнуто певного мінімального рівня жорстокості. Оцінка такого мінімального рівня є відносною; вона залежить від усіх обставин справи, таких як тривалість поводження, його фізичні та психологічні наслідки, а в деяких випадках враховуються стать, вік і стан здоров'я потерпілого (див., серед інших джерел, рішення у справі *«Ірландія проти Сполученого Королівства» (Ireland v. the United Kingdom)* від 18 січня 1978 року, п. 162, серія А, № 25). Крім того, вирішуючи, чи є поводження таким, що «припинює» гідність у розумінні статті 3 Конвенції, Суд братиме до уваги, чи було його метою принизити і образити відповідну особу і чи позначилися його наслідки несприятливо на її особистості такою мірою, що є несумісною з вимогами статті 3. Однак відсутність такої мети не може неминуче приводити до висновку про те, що порушення статті 3 не було (див. рішення у справі *«Пірс проти Греції» (Peers v. Greece)*, заява №

28524/95, пункти 67–68 і 74, *ECHR* 2001-III, та у згаданій вище справі «Валашинас проти Литви» (*Valasinas v. Lithuania*), пункт 101).

57. Суд постійно наголошував, що коли йдеться про страждання і приниження, їх рівень повинен у будь-якому разі перевищувати той рівень страждань і приниження, який є невід'ємною складовою цієї форми законного поводження чи покарання. Заходи, які позбавляють особу свободи, часто можуть містити таку складову. Зазначене положення покладає на державу обов'язок піклуватися про те, щоб умови тримання особи під вартою відповідали принципу поваги до людської гідності, щоб характер і спосіб застосування такого заходу не завдавали їй душевного страждання чи труднощів, інтенсивність яких перевищує той неминучий рівень страждань, що завжди є невід'ємною складовою тримання під вартою, і щоб з урахуванням практичних вимог ув'язнення належним чином забезпечувалися охорона здоров'я такої особи та її добробут (див. рішення у справі «Калашников проти Росії» (*Kalashnikov v. Russia*), заява № 47095/99, пункт 95, *ECHR* 2002-VI).

58. У справі, що розглядається, сторони подали різні цифри щодо житлової площі, яка припадала на одного ув'язненого в камері під час тримання заявника під вартою в Сімферопольському СІЗО. Інформація, наведена Урядом, говорить про те, що в більшості камер, у яких тримали заявника, на кожного ув'язненого припадало в середньому від 2,35 до 5,36 м² житлової площі. Лише в одній камері — на певний момент часу — на одного ув'язненого припадало 7,5 м² житлової площі. Однак Уряд не уточнив, якою була тривалість тримання заявника в цій конкретній камері. З іншого боку, за даними заявника, в тій установі на нього припадало лише 0,75 м² житлової площі.

59. Суд зазначає, що Уряд не надав доказів на підтвердження свого підрахунку житлової площі на одного ув'язненого в Сімферопольському СІЗО, незважаючи на те, що відповідна інформація і докази були в його розпорядженні. У будь-якому разі, з точки зору усталеної практики Суду з цього питання та відповідних стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванню і нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню (вони наведені, наприклад, у згаданих вище рішеннях у справах «Калашников проти Росії», пункт 97, та «Мельник проти України», пункт 47), навіть ті цифри, які надав Уряд, свідчать про те, що здебільшого заявника тримали в переповнених камерах.

60. Суд також зазначає, що Уряд жодним чином не обґрунтував своєї позиції стосовно достатності кількості ліжок та належного функціонування вентиляційної системи. За цих обставин Суд схильний віддати перевагу версії заявника з цього питання (див. «Ахмет Озкан та інші проти Туреччини» (*Ahmet Ozkan and Others v. Turkey*), заява №

21689/93, пункт 426, рішення від 6 квітня 2004 року). Отже, Суд визнає, що на додаток до того, що заявника тримали під вартою в переповнених камерах протягом трьох місяців і двадцяти двох днів, у цих камерах також не було й достатньої вентиляції і не вистачало ліжок, у зв'язку з чим він та інші ув'язнені були змушені спати по черзі. Зазначене також підтверджується загальними висновками Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини стосовно побутових умов тримання під вартою в пенітенціарних установах Автономної Республіки Крим (на ці висновки Суд посилається в згаданому вище рішенні у справі «Коктиш проти України» (*Koktysh v. Ukraine*), пункти 41 і 42).

61. Наведені міркування Суд вважає достатніми для висновку про те, що побутові умови тримання заявника під вартою в Сімферопольському СІЗО становили таке, що принижує гідність, поведження, на порушення статті 3 Конвенції.

D. Ненадання заявникові медичної допомоги

1. Щодо прийнятності

62. Уряд стверджував, що ця скарга є неприйнятною з огляду на невичерпання національних засобів юридичного захисту, оскільки заявник повинен був звернутися з нею до прокуратури і суду.

63. Заявник не погодився.

64. Беручи до уваги свої висновки, наведені вище (див. пункти 42 і 43), Суд вважає, що ця скарга також вказує на проблему системного характеру (див., наприклад, рішення у справі «Коваль проти України» (*Koval v. Ukraine*), заява № 65550/01, пункти 96 і 97, рішення від 19 жовтня 2006 року), і що засоби юридичного захисту, про які йдеться, заявникові не допомогли б. Тому Суд визнає, що заявник дотримав вимоги вичерпання національних засобів юридичного захисту.

65. Суд також вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з якихось інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

2. Щодо суті

66. Уряд стверджував, що під час відбування покарання заявника забезпечували належною медичною допомогою. Зокрема, заявника на певний час направляли на лікування до лікарень кримінально-виконавчої служби у зв'язку із втратою ним ваги, хронічним гепатитом

і туберкульозом. Кілька разів заявник проходив огляд і рентгенівське обстеження з приводу туберкульозу.

67. Заявник стверджував, що така медична допомога зводилася лише до оглядів і рентгенівського обстеження і що фактично не надавалося ніякого подальшого лікування. Він визнав той факт, що його кілька разів лікували в лікарнях кримінально-виконавчої служби, але доводив, що ці госпіталізації були лише формальними заходами і на практиці не сприяли покращенню його здоров'я.

68. Суд зазначає, що стаття 3 покладає на державу обов'язок дбати про фізичний добробут осіб, яких позбавлено свободи. Суд погоджується з тим, що якість медичної допомоги в лікарнях кримінально-виконавчої служби, можливо, не завжди тієї якості, порівняно з тією, яка надається в найкращих медичних закладах для широкого загалу. Однак держава повинна дбати про належне забезпечення охорони здоров'я та добробуту осіб, узятих під варту, зокрема шляхом надання їм необхідної медичної допомоги (див. *«Кудла проти Польщі»* (*Kudla v. Poland*) [ВП], заява № 30210/96, пункт 94, ECHR 2000XI; *«Гуртадо проти Швейцарії»* (*Hurtado v. Switzerland*) від 28 січня 1994 року, серія А, № 280А). Коли органи влади вирішують помістити та тримати під вартою серйозно хвору особу, вони мають виявити особливу ретельність, гарантуючи такі умови, які відповідають її спеціальним потребам, що зумовлені інвалідністю (див. рішення у справах *«Прайс проти Сполученого Королівства»* (*Price v. the United Kingdom*), заява № 33394/96, пункт 30, ECHR 2001VII, і *«Фарбтух проти Латвії»* (*Farbtuhs v. Latvia*), заява № 4672/02, пункт 56, рішення від 2 грудня 2004 року).

69. Лише той факт, що ув'язненого оглянув лікар та призначив певний вид лікування, автоматично не може привести до висновку, що медична допомога була достатньою (див. *«Гумматов проти Азербайджану»* (*Hummatov v. Azerbaijan*), заяви №№ 9852/03 і 13413/04, пункт 116, рішення від 29 листопада 2007 року). Органи влади мають забезпечити повну фіксацію стану здоров'я особи, яка тримається під вартою, та лікування, яке ця особа отримувала під час перебування під вартою чи позбавлення свободи (див., наприклад, згадане вище рішення у справі *«Худобін проти Росії»*, пункт 83), оперативність і точність постановки діагнозу і надання допомоги (див. згадані вище рішення у справах *«Гумматов проти Азербайджану»*, пункт 115, і *«Мельник проти України»*, пункти 104–106), а також, у разі необхідності та залежно від характеру захворювання, забезпечити регулярний та систематичний нагляд, який включає в себе всебічний план лікування, що має бути направлений на лікування захворювань ув'язненого та попередження їх погіршення, а не на усунення симптомів (див. згадане вище рішення у справі *«Гумматов проти Азербайджану»*, пункти 109, 114; рішення у справах *«Сарбан проти*

Молдови» (Sarban v. Moldova), заява № 3456/05, пункт 79, рішення від 4 жовтня 2005 року, і «Попов проти Росії» (Popov v. Russia), заява № 26853/04, пункт 211, рішення від 13 липня 2006 року). Органи державної влади також повинні довести, що були створені умови, необхідні для призначеного лікування, щоб це лікування було дійсно отримано (див. згадані вище рішення у справах «Гумматов проти Азербайджану», пункт 116, та «Голомйов проти Молдови», пункт 117).

70. У справі, що розглядається, Суд вважає, що у зв'язку з проблемами зі здоров'ям, пов'язаними, зокрема, з туберкульозом, втратою ваги і хронічним гепатитом, заявник потребував спеціального медичного догляду на регулярній, систематичній і комплексній основі.

71. Щодо лікування туберкульозу Суд зазначає, що заявник чимало разів проходив медичний огляд і рентгенівське обстеження і що за результатами обстежень лікарі підтверджували поставлений заявникові діагноз. Проте, як видається, після таких обстежень заявника не забезпечували подальшим істотним лікуванням. Лише у вересні — листопаді 2004 року він проходив спеціалізований курс лікування в лікарні кримінально-виконавчої служби у зв'язку з туберкульозом. Стосовно втрати ваги і хронічного гепатиту Суд зазначає, що у зв'язку з цими хворобами заявника двічі госпіталізували до лікарні кримінально-виконавчої служби. Проте, беручи до уваги серйозність хвороб заявника, а також положення національного законодавства, які вимагають забезпечувати засуджених, хворих на туберкульоз, лікуванням у спеціалізованих закладах кримінально-виконавчої служби (див. вище пункт 32), Суд вважає, що заходи, вжиті національними органами влади, не були достатніми.

72. У світлі наведених міркувань Суд визнає, що медична допомога, яка надавалася заявникові під час відбування ним покарання, була недостатньою, у зв'язку з чим мало місце порушення статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

73. Заявник скаржився, що не мав ефективних засобів юридичного захисту щодо своїх скарг на умови тримання під вартою. Він посилався на статтю 13 Конвенції, яка передбачає таке:

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

А. Щодо прийнятності

74. Оскільки у скарзі заявника за статтею 13 Конвенції йдеться про відсутність ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з незадовільними побутовими умовами тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО та неналежною медичною допомогою, Суд вважає, що ця частина скарги не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

75. Щодо відсутності ефективних засобів юридичного захисту стосовно інших порушених заявником питань про умови тримання під вартою Суд, оголосивши відповідні питання за статтею 3 Конвенції неприйнятними, доходить висновку, що заявник не має спірної скарги для цілей статті 13 Конвенції (див. рішення у справі *«Родич та інші проти Боснії і Герцеговини»* (*Rodic and Others v. Bosnia and Herzegovina*), заява № 22893/05, п. 82, від 27 травня 2008 року). Отже, ця частина скарги заявника за статтею 13 Конвенції має бути відхилена як явно необґрунтована відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

В. Щодо суті

76. Уряд стверджував, що в розпорядженні заявника були ефективні засоби юридичного захисту, як цього вимагає стаття 13 Конвенції, і посилався на свої доводи щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту стосовно скарг заявника за статтею 3 Конвенції.

77. Заявник не погодився з Урядом.

78. Беручи до уваги свої висновки стосовно вичерпання національних засобів юридичного захисту (див. пункти 52 і 64 вище), Суд вважає, що заявник не мав ефективного засобу юридичного захисту щодо своїх скарг на незадовільні побутові умови тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО та неналежну медичну допомогу під час відбування ним покарання. Отже, мало місце порушення статті 13 Конвенції.

III. СКАРГА ПРО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

79. Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявник скаржився, що працівники колонії № 90 переглядали його листи. Він також скаржився, що зазначені особи вилучили й утримували лист Суду, який містив документи, необхідні для подання офіційної скарги до Суду.

80. Суд вважає, що ці питання підпадають під дію статті 8 Конвенції, яка передбачає таке:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

А. Перегляд кореспонденції

Щодо прийнятності

81. Уряд доводив, що заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту стосовно цієї скарги, оскільки не звертався ні до прокуратури, ні до суду, стверджуючи про наявність порушення. Уряд також стверджував, що цю частину заяви було подано після спливу шестимісячного строку.

82. Заявник не подав жодних конкретних доводів з цього приводу.

83. Суд зауважує, що заявник не надав достатніх конкретних даних стосовно скарги на перегляд листів працівниками виправної установи. Зокрема, він не уточнив, коли саме він відправляв відповідні листи, кому вони були адресовані або коли працівники виправної установи нібито переглядали ці листи. За відсутності такої інформації Суд не в змозі дійти якихось висновків щодо дотримання заявником критеріїв прийнятності, викладених у пункті 1 статті 35 Конвенції. Отже, Суд визнає, що цю скаргу достатнім чином не конкретизовано, і вона, як явно необґрунтована, відхиляється відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

В. Вилучення і утримування листа Суду

1. Щодо прийнятності

84. Уряд стверджував, що заявник повинен був звернутися з такою скаргою до прокуратури і суду. Уряд також стверджував, що заяви, з якими до Суду зверталася дружина заявника до 7 жовтня 2003 року, не можуть бути взяті до уваги, оскільки до зазначеної дати вона не була належним чином уповноважена діяти від імені заявника, адже відповідне доручення підписано не було. Таким чином, Уряд наполягав, що заявник пропустив шестимісячний строк для подання заяви.

85. Заявник стверджував, що він дотримав вимог прийнятності. Він зазначив, зокрема, що не зміг надіслати перше доручення, оскільки форма доручення разом з іншими документами була вилучена

посадовими особами виправної установи. Одразу після того, як Суд надіслав йому нову форму, він підписав її і відправив до Суду.

86. Щодо посилання на невичерпання засобів юридичного захисту, то Суд зауважує, що дружина заявника, вирішивши листуватися із Судом через свою домашню адресу, вирішила також — з певної причини — передати лист Суду заявникові в колонії. Вона передала цей лист заявникові на побаченні з ним, навіть незважаючи на те, що це було заборонено національним законодавством (див. пункт 34 вище). Передання цього листа заявникові було б законним, якби його було передано через існуючі в колонії офіційні канали відправлення кореспонденції. Однак заявник не скористався такою можливістю і отримав лист, порушивши встановлений внутрішній порядок. Отже, видається, що подальші вилучення і утримування листа були передбачені національним законодавством.

87. За цих обставин є сумніви в тому, що такий захід можна було успішно оскаржити. Зокрема, незрозуміло, яким чином за допомогою засобів юридичного захисту, на які посилався Уряд, можна було домогтися визнання незаконності вилучення та утримування документів і надання відповідного відшкодування шкоди. Уряд не пояснив це питання і не надав практичних прикладів з цього приводу. Отже, заперечення Уряду відхиляється.

88. Стосовно питання про дотримання шестимісячного строку Суд зауважує, що ніщо не свідчить про те, що подання, з якими із самого початку зверталася до Суду дружина заявника, не відображають волю заявника стосовно фактичних і юридичних питань його справи, тобто його позицію, представлену на більш пізньому етапі провадження в Суді. Беручи до уваги обставини справи, Суд визнає, що перші листи дружини заявника слід вважати поданими від імені заявника на законних підставах. Отже, заперечення, яке Уряд висунув з посиланням на недотримання заявником шестимісячного строку, має бути відхилене.

89. Далі Суд зауважує, що ця скарга заявника не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з інших підстав. Отже, вона оголошується прийнятною.

2. Щодо суті

а. Доводи сторін

90. Уряд визнав, що вилучення й утримування листа Суду становило втручання у передбачене статтею 8 Конвенції право заявника на повагу

до своєї кореспонденції. Водночас Уряд наполягав, що це втручання було виправданим.

91. Заявник не погодився з Урядом.

в. Оцінка Суду

і. Наявність втручання

92. Сторони не заперечували того, що вилучення й утримування листа Суду становило втручання в гарантоване статтею 8 Конвенції право заявника на повагу до своєї кореспонденції.

ii. Чи здійснювалося втручання згідно із законом і з законною метою

93. Суд посилається на свої висновки у пункті 86 вище і визнає, що оскаржуваний захід здійснювався згідно із законом. Суд також визнає, що захід здійснювався із законною метою запобігання порушенням громадського порядку та злочинам.

iii. Чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві

94. Суд зазначає, що він уже визнавав наявність порушення статті 8 Конвенції у справах, у яких працівники кримінально-виконавчих установ розкривали листи, надіслані ув'язненим конвенційними органами (див., наприклад, згадане вище рішення у справі «*Пірс проти Греції*», пункт 84, і «*Матвейчук проти Польщі*» (*Matwiejczuk v. Poland*), заява № 37641/97, пункт 102, рішення від 2 грудня 2003 року).

95. У справі, що розглядається, лист із Суду не надходив до заявника поштою — його передала йому дружина, яка листувалась із Судом. Як було зазначено вище, заявник одержав листа через свою дружину, чим порушив встановлений національним законодавством порядок, незважаючи на існування законного способу його одержання. Сама по собі передбачена нормативно-правовими документами заборона обміну предметами під час побачень в'язнів із відвідувачами не видається нерозумною, якщо зважати на необхідність підтримання внутрішнього порядку в колонії. Реакція органів влади, викликана зазначеним вище порушенням, також була належною, оскільки вони повинні були перевірити вміст переданих предметів.

96. Втім, Суд зазначає, що, імовірно, після перевірки вилученого листа працівники колонії переконалися, що документи, які містилися в ньому, не викликають підозри і не становлять небезпеки для в'язничного режиму. Цілком очевидно, що після такої перевірки вже не

було потреби утримувати вилучені предмети. У цьому зв'язку позиції сторін стосовно того, чи міг заявник забрати листа назад, розходяться. Заявник стверджував, що його звернення з вимогою повернути йому документи ігнорувалися і що саме через це він звернувся до Суду з проханням надіслати новий пакет документів. Уряд, зі свого боку, стверджував, що після перевірки вилучених документів працівники колонії намагалися повернути їх йому і що заявник сам відмовився забрати їх назад. На підтвердження своєї позиції Уряд надав протокол, у якому працівники колонії зафіксували відмову заявника забрати вилучені предмети. Водночас Суд бере до уваги те, що, підписуючи протокол, заявник зробив запис у ньому про те, що наведені в протоколі факти перекручено. Отже, цей доказ є суперечливим і не може переконати Суд погодитися з версією Уряду. Таким чином, оцінюючи матеріали справи, Суд доходить висновку, що не було причин, які змушували б національні органи влади утримувати адресований заявникові лист після його перевірки.

97. З огляду на зазначене вище, Суд вважає, що органи влади вийшли за межі наданої їм свободи розсуду в цій справі і що таке втручання не було пропорційним і необхідним у демократичному суспільстві. Таким чином, мало місце порушення статті 8 Конвенції.

IV. ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПОКАРАННЯ ЗА ВІДПРАВЛЕННЯ ЛИСТІВ

98. У своєму першому зверненні до Суду заявник, як видається, поскаржився з посиланням на статтю 8 Конвенції, що його покарали за відправлення листів в обхід існуючого офіційного порядку відправлення кореспонденції із в'язниці.

99. Водночас Суд зазначає, що в подальших своїх зверненнях заявник більше не порушував цього питання. Зокрема, він не подав ніяких доводів з цього приводу на етапі комунікації заяви Уряду. Видається, що це питання не є для заявника проблемним.

100. За цих обставин Суд вважає, що не можна вважати заявника таким, що має намір далі підтримувати скаргу за статтею 8 Конвенції у значенні пункту 1(a) статті 37 Конвенції. Крім того, відповідно до пункту 1 статті 37 *in fine* Суд не бачить особливих обставин, які, як це зазначено в Конвенції та протоколах до неї, вимагали б в інтересах забезпечення поваги до прав людини продовжувати розгляд цієї скарги. З огляду на зазначене вище, Суд вважає за доцільне припинити розгляд цієї частини заяви.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 34 КОНВЕНЦІЇ

101. Заявник скаржився, що вилучення та утримування працівниками колонії документів, необхідних для подання офіційної заяви до, Суду також перешкодило здійсненню ним свого права на звернення до Суду.

102. Ця скарга підпадає під дію статті 34 Конвенції, яка передбачає таке:

«Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права».

103. Суд повторює, що скарга за статтею 34 Конвенції має процесуальний характер і не порушує жодного питання прийнятності за Конвенцією (див. рішення у справах *«Кук проти Австрії»* (*Cooke v. Austria*), заява № 25878/94, пункт 46, рішення від 8 лютого 2000 року, і *«Ергі проти Туреччини»* (*Ergi v. Turkey*) від 28 липня 1998 року, *Reports* 1998IV, пункт 105).

104. Суд нагадує, що стаття 34 Конвенції покладає на Договірні Сторони обов'язок не перешкоджати здійсненню права на подання індивідуальних заяв. Хоча зазначений обов'язок має процесуальний характер і відрізняється від матеріально-правових норм, викладених у Конвенції та протоколах до неї, із самої суті відповідного процесуального права випливає, що особи можуть скаржитися на такі порушення до конвенційних органів (див. ухвалу у справі *«Мануссос проти Чеської Республіки та Німеччини»* (*Manoussos v. the Czech Republic and Germany*), заява № 46468/99, рішення від 9 липня 2002 року). Суд також наголошує, що зобов'язання не перешкоджати ефективному здійсненню права на індивідуальну заяву вимагає не допускати втручання у право особи ефективно подавати і підтримувати свою скаргу в Суді (див., серед інших джерел, і *mutatis mutandis*, рішення у справах *«Акдивар та інші проти Туреччини»* (*Akdivar and Others v. Turkey*) від 16 вересня 1996 року, *Reports* 1996IV, пункт 105, *«Курт проти Туреччини»* (*Kurt v. Turkey*) від 25 травня 1998 року, *Reports* 1998III, пункт 159, *«Танрікулу проти Туреччини»* (*Tanrikulu v. Turkey*) [ВП], заява № 23763/94, *ECtHR* 1999IV, *«Шарлі проти Туреччини»* (*Sarli v. Turkey*), заява № 24490/94, пункти 85–86, рішення від 22 травня 2001 року, та *«Орхан проти Туреччини»* (*Orhan v. Turkey*), заява № 25656/94, рішення від 18 червня 2002 року).

105. Суд повторює, що надзвичайно важливою умовою ефективного функціонування механізму подання індивідуальних заяв, передбаченого статтею 34 Конвенції, є забезпечення для заявників чи потенційних

заявників можливості вільно спілкуватися із Судом, не зазнаючи тиску в будь-якій формі з боку органів влади, спрямованого на те, щоб змусити їх відкликати або змінити свої скарги (див. згадані вище пункти рішень у справах *«Акдівар та інші проти Туреччини»* та *«Курт проти Туреччини»*). У цьому контексті термін «тиск» означає не лише акти прямого примусу та відвертого залякування, а й будьякі інші неправомірні опосередковані дії чи контакти, спрямовані на позбавлення заявників наміру чи бажання звертатися зі скаргами на підставі Конвенції (див. згадані вище рішення у справах *«Курт проти Туреччини»* (пункти 160 і 164) і *«Шарлі проти Туреччини»* (пункти 85–86)).

106. Питанню ефективного здійснення ув'язненими свого права на подання заяви Суд приділяв особливу увагу. Він зазначав, що ув'язнені перебувають в особливо вразливому становищі, оскільки їх листування із Судом і з рештою зовнішнього світу залежить від адміністрації установ виконання покарань (див., наприклад, рішення у справі *«Котлець проти Румунії»* (*Cotlet v. Romania*), заява № 38565/97, пункт 71, рішення від 3 червня 2003 року). Саме по собі вилучення додатків із кореспонденції, яка надійшла затриманим із Суду, може бути ознакою порушення статті 34 Конвенції (див., рішення у справі *«Понушков проти Росії»* (*Ponushkov v. Russia*), заява № 30209/04, рішення від 6 листопада 2008 року).

107. Повертаючись до справи, що розглядається, Суд зазначає, що посадові особи виправної установи вилучили лист Суду від 4 вересня 2002 року, в якому містилися формуляр заяви та інші документи, необхідні заявникові для належної підготовки заяви до Суду. Через це вилучення заявник був змушений звернутися із запитом про надання нового пакета документів і, лише отримавши його, успішно подав заяву до Суду. Затримка з поданням заяви була спричинена посадовими особами колонії і становила приблизно один рік. Суд вважає, що така поведінка державних органів влади несумісна з гарантіями статті 34 Конвенції.

108. Зважаючи на ці обставини, Суд доходить висновку, що Україна не дотримала своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

109. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

110. Заявник вимагав відшкодування шкоди в розмірі 10 000 євро.

111. Уряд стверджував, що ці вимоги слід відхилити, оскільки заявник не обчислив розмір шкоди належним чином.

112. Суд зазначає, що заявник не обґрунтував суму відшкодування понесеної матеріальної шкоди. Тому Суд не присуджує жодного відшкодування. Щодо моральної шкоди Суд вважає, що у зв'язку з порушеннями, виявленими в цій справі, заявник напевне зазнав страждань і неспокою. Суд, здійснюючи свою оцінку на засадах справедливості, відповідно до статті 41 Конвенції, присуджує заявнику 8000 євро відшкодування моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

113. Заявник не подав окремих вимог щодо відшкодування судових витрат. Відповідно Суд вирішує не присуджувати йому жодних виплат.

С. Пеня

114. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- 1.** *Вирішує* припинити розгляд скарги заявника щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з дисциплінарним покаранням, яке йому призначили посадові особи колонії.
- 2.** *Оголошує* прийнятними скарги за статтями 3 і 13 Конвенції (стосовно побутових умов тримання під вартою в Сімферопольському СІЗО, ненадання належної медичної допомоги під час тримання під вартою та відсутності ефективних засобів юридичного захисту щодо цих скарг) та статтею 8 Конвенції (стосовно вилучення й утримування листа Суду), а решту скарг у заяві — неприйнятними.
- 3.** *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з побутовими умовами тримання заявника в Сімферопольському СІЗО.

4. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з ненаданням заявникові належної медичної допомоги під час відбування ним покарання.
5. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з вилученням і утримуванням листа Суду посадовими особами виправної установи.
6. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення статті 13 Конвенції.
7. *Постановляє*, що Україна не дотримала своїх зобов'язань за статтею 34 Конвенції.
8. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 8000 (вісім тисяч) євро відшкодування моральної шкоди з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.
9. *Відхиляє* решту вимог заявника стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 8 квітня 2010 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова